

כ"ו וי' אל' ע"ה

200

ויירא יעקב מאוד ויר' לו, במדרש ששם יעקב עיניו וירא את עשו מרחוק באותה
שעה בנה והתפלל לה' והגילו ה' בזכות של יעקב, שנאמר יעקב ה' ביום ארה
 ישגבך עס-אלקך יעקב ע"כ, הדברי המדרש לריבים ביאור, הנה הרמזין כי כי שלוחי
 יעקב אמרו וגם הולך לקראתך וכי ולא ידעו אם לקבל פנים או למלחמה ויעקב ירא
 מפניו וכל שיש להבחין בין מי שצא לקבל פנים ועמו אנשים רבים או שצא ללחום
 ולערוך מערכה, כי אם צא לקבל פני ריעו קרובו או אחיו מי בראש המקבלי האח
 וקרוב ונותן לו שלום ומקבלי בדברים ואחריו חילו ואנשיו אשר אתו, אבל ביוצא למלחמה
 בהסוף הוא ראש הצבא הולך מאחרי המחנה ולא ילך במקום סכנה, ויעקב שה' מסופק
 אם עשו צא לקבל פנים ואחיו ארבע מאות איש לכבוד ולמפארת או יוצא למלחמה
 וישא עיניו היינו שבעין שכלו החבונן, וירא עשו צא מרחוק שרבע מאות איש קרובים
 לו יוחר מעשו, והוא מאחריכם וצבין כי למלחמה צא וצאותה שעה גשע עיניו להתפלל,
 ואחר התפלל היפך ה' לצב עשו וצבל כרחו נעשה אויב וכלך בראש, ולכן כתיב לקמן
וישא יעקב עיניו וירא והנה עשו צא וארבע מאות איש עמו כיינו שנשא עיניו והצבונן
שעשו צא תחלה ועמו ארבע מאות איש כדרך מקבל פנים ועצר לפניו ושתחו ארצה
עד גשתו עד אחיו בדרך אחוה ואהבה:

1) כ"ו ע"ה

2)

כ"ו ע"ה

המאבק עם עשו ושרו - כח וגבורה

ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר (לב, כה)

וכתב רש"י שפירשו חז"ל שהוא שרו של עשו.

והנה צריך עיון בזה, שהרי יעקב נתיירא מעשו מאד, וכשנפגש עם עשו היה
 נכנע לו מאד והשתחוה לו ארצה שבע פעמים ופייסו במתנות, אבל כשהיה מתאבק
 עם שרו של עשו היה לוחם בחזקה עד שהמלאך של עשו ראה כי לא יכול לו, הרי
 הראה יעקב בזה כח וגבורה עצומה, עד שהמלאך הוצרך להודות על הברכה ולשנות
 את שמו לישראל - "כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל" (לב, כט). וצ"ב פשר
 השינוי בין היחס לעשו לשרו של עשו.

ונראה בביאור הדברים, שכשיעקב לחם עם שרו של עשו, היתה מלחמתו על
 יסודי ועיקרי אמונתו ועל קיום דרכו של אברהם, ובזה אין מקום לפשרות ואין מקום
 לויתורים, ולכן לחם יעקב בגבורה וכל תוקף, אבל בפגישתו עם עשו, יעקב הראה
 לנו איך עלינו לחיות בין הגוים, שעלינו לנהוג בחכמה, ולפעמים אף להתייחס לעשו
 בדרך הכנעה ונתינת דורון. ואמנם עד ביאת גואל צדק, עשו הוא הרבים ובעל הכח,
 ולכן אנחנו צריכים להתמודד עם כוחו של עשו. אבל על עניני האמונה ומסורתנו
 מאברהם, אין מקום לויתורים, ובזה אנחנו צריכים להראות גבורה עצומה.

והנה שמעתי ממור"ר מרן בגרי"ד צ"ל שישנם שני ביטויים - 'כח' ו'גבורה',
 שנראה בהשקפה ראשונה שמובנם אחד, אבל באמת שונים הם זה מזה. 'כח' -
 פירושו עוצמה, ולמשל מדינה שיש לה צבא חזק נחשבת כמדינה בעלת כח, אבל
 'גבורה' אינה מידה פיזית אלא מידה נפשית להחזיק מעמד אפילו כנגד אויב חזק
 ממנו, ולכן לפי רבות הכח באדם, כך פוחת צורכו להראות מידת הגבורה. ואלו
 שמסרו נפשם על קידוש השם היו אמנם חסרי כח פיזי, אבל היו גבורי כח עושי
 דברו.

והנה ישנן שתי ברכות שאנחנו מברכים בכל יום: "הנותן ליעף כח", ו"אוזר
 ישראל בגבורה". "הנותן ליעף כח", היינו שהקב"ה נותן לנו את העוז הפיזי לפעול
 בכל יום, אבל ענינה של ברכת "אוזר ישראל בגבורה" הוא על מדה רוחנית, על אומץ
 לב ועוזות נפש.

יעקב אמנם חסר כח כלפי עשו עד כי יבוא שילה, אבל לחיות כיהודי נאמן יש
 צורך בגבורה. מידה זאת היא ירושתנו מיעקב אבינו משעת הלחמו עם שרו של עשו,
 ולכן באותה שעה קנה לו שם 'ישראל'.

(1)

עליה לארץ ישראל (3) ^{העניין}

גיד זה נקרא "הנשה". כי שרו של עשיו רוצה שבני יעקב ישכחו אחת ולתמיד את מולדתם. הנשה מלשון "כי גשני אלקים את כל עמלי ואת כל בית אבי" (בראשית מא, נא). משתמש הוא בכל האמצעים כדי להשכיח מהם את ארצם. גיד זה נאסר לנו באכילה. אסור לנו לשכוח. ויש מי שסבור שגיד זה אסור גם בהנאה (ר' שמעון פסחים כב). אסור לנו להנות חנשיה זאת. ועל גיד זה אמרו חכמים "אין בגידין כגותן טעם" (שם). אין טעם בנשיה זאת של ארץ האבות, כי בנפשנו הדבר. בלי ארץ אין קיום לעם. שכחה זו היא שכחה עצמית. סוספה טמיעה והתבוללות בין הגויים בארץ העמים.

1. "ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר. וירא כי לא יכל לו ויגע בכף ירכו ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו וכי ויזרח לו השמש כאשר עבר את פנאל והוא צלע על ירכו. על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה אשר על כף הירך עד היום הזה כי גגע בכף ירך יעקב בגיד הנשה" (בראשית לב, כה-כו. לב-לג).
2. הדברים סתומים. מה משמעותו של מאבק המלאך עם יעקב? ולמה בחר המלאך לפגיעתו דוקא את ירכו של יעקב? מדוע נקרא גיד זה שם "הנשה"? ומה טעם הדבר שנאסר לנו גיד זה באכילה בשל המאבק הזה?

ויאבק איש עמו. בענין השירים רבה מי זאת עולה מן המדבר ופ"י מכל אבקת רוכל

(4) ^{העניין}

כל מה שישראל מצליחין בפרקמטיא בעולם הזה אינו אלא בשביל אותו אבק שנתאבק יעקב עם שרו של עשו. נראה לי הכוונה על פי שאמרו חז"ל ויאבק איש עמו שהעלה אבק עד כסא הכבוד ויבואר לפי עניות דעתי כי שרו של עשו עורר על הברכות שלקח יעקב והיינו משום שכשחלקו ביניהם העולמות בחר לו יעקב עולם הבא לחלקו ועולם הזה של עשו הוא ואם כן אין לו ליעקב הצדקה להתחזק לעצמו ברכות עולם הזה שהוא חלקו של עשו, ועל זה נתאבקו. ואמנם יעקב הראה לו איך הוא עושה מעולם עובר עולם נצחי וקיים דהיינו שהוא מעלה כל קניני עולם הזה, הכלים ונפסדים כשהם לעצמם, לצרכי גבוה ונמצא שגם עולם הזה הוא עולם הבא והכל חד, והיינו שהעלה אבק עד כסא הכבוד, כלומר שהראה לו איך הוא מעלה עפר ואפר קניני עולם הזה לצרכי גבוה, והיינו שאמרו חז"ל שכל מה שישראל מצליחין בפרקמטיא בעולם הזה אף שבאמת אין חלק לישראל בעולם הזה מכל מקום מצליחין בו יען יש בהצלחה זו תכלית נעלה לגבוה, כי איש ישראל ישתמש בה לקדושה לתורה ולתעודה והם מעלים את העפר עד כסא הכבוד והיינו אותו האבק שנתאבק יעקב עם שרו של עשו. שוב נאמר לי כי קרוב לזה פירש ק"ו מהרש"ם זצ"ל במאמר שיר השירים הנ"ל.

ויש להמתיק עוד הענין בביאור דברי שלמה המלך ע"ה הללו דהיינו שבא לספר מעלת ישראל שבהיותם במדבר ולא עסקו בגשמיות כלל כי אכלו לחם שמים פשיטא שנתעלו טובא והיינו מי זאת עולה מן המדבר כתמרות עשו, אך יותר מזה יש להתפלל על מעלתם וערכם שגם כאשר ישלחו במסחר ידם ועוסקים באבק ועפר, עניני עולם הזה הכלים ונפסדים, והנם רוכלים וסוחרים את הארץ ובכל זאת לא יתאבקו ולא יתעפרו רגליהם ואינם מתגשמים, כי המה מקיימים בכל דרכיך דעהו וגם מתוך האבק הזה יוצא קלוסו של הקב"ה ומי כאומה זו ממנרת מור ולבונה, ריח נוחה לה גם מכל אבקת ועפרורית רוכל. ודבר זה מיעקב אבינו מורשה לנו שאם שהוא בצדקו בחר לו עולם הבא לחלקו בכל זאת המאבק עם עשו בעבור ברכות עולם הזה. בעבור שידע והשיג שגם

שאלה נוספת. מתחלה: "וישבו המלאכים אל יעקב לאמר באנו אל אחיך אל עשו וגם הלך לקראתך וארבע מאות איש עמו" (שם לב, ג). ולכסוף: "וירץ עשו לקראתו ויחבקו ויפל על צוארו וישקחו ויבכרו" (שם לג, ד). למה שינה עשיו את דעתו ברגע האחרון? משנאה כבושה עד לנשיקות אהבה. במשך זמן קצר כל כך?

אלא להודיעך שלפנינו מאבק על עליה לארץ ישראל. מלאך זה הוא שרו של עשיו (ראה רש"י בפסוק כח). אין הוא שבע רצון מן העובדה שיעקב ניצל מלבן. לא זכה עשיו ומלאכתו העשוית לא נעשתה על ידי אחרים, כלומר לבן. לבן אמנם ביקש לעקור את הכל. אבל מבוקשו לא ניתן לו. יעקב התחמק מידיו בעזרת אלוקים; והוא עתה בדרך חזרה לארצו. שרו של עשיו פגש את יעקב ורוצה לעשות ביעקב את מה שלבן לא הצליח לעשות. שר זה רוצה להשמיד את יעקב באופן פיסטי. הוא נאבק עמו כל הלילה. אולם אין לעשיו יותר מול משהיה ללבן. בכל הנוגע ליעקב. יעקב מתחמק גם מידיו של שר זה. אולם כשאין שרו של עשיו מצליח להשמיד את יעקב באופן פיסטי, רוצה הוא לפחות להחזיק את יעקב בגלות. כשיעקב יהיה בגלות אצל עשיו, ינסה עשיו מדי פעם בפעם לגמור מלאכתו עמו. ואם לא הצליח היום, יצליח מחר. אבל כשיעקב יהיה בארצו, לא תשיג אותו שם יד עשיו לא היום ולא מחר. שרו של עשו פוגע לכן בירכו של יעקב, כדי להקשות עליו את הלכו. ובוה הוא דוקא מצליח. ותקע כף ירך יעקב. יעקב צולע. אין הוא הולך לארצו באותו קצב שהלך מקודם. הוא נאלץ להאט מהלכו. ומעשה אבות סימן לבנים. בבנים הצליח שרו של עשיו יותר משהצליח אצל יעקב עצמו. עלייתם של הבנים מן הגלות לארצם, היתה תמיד צולעת. כך היה בעליית עזרא ונחמיה וכך הוא בעליית דורגו. "ויזרח לו השמש והוא צולע על ירכו". כל פעם שיש שעת הכושר לעלות, מתחילים בני ישראל לצלוע והעליה קשה עליהם. עלייתם נמשכת באטיות רבה ולא פעם מחמיצים הם את ההזדמנות לעלות. לפני זריחת השמש נאבקים הם עם עשיו כדי להתחמק מידיו, ואילו בזרוח עליהם השמש והם מנצחים את עשיו. הם מתחילים לנוע בכבדות ומתוך צליעה, אף על פי שאין עשיו יכול להחזיק בהם לעת כזאת בעל כרחם.

4. אחרי שהצליח שרו של עשיו לפגוע בירכו של יעקב, נפל עשו על צוארו, חיבקו ונשקו. נשיקה זו היא נשיכה. והיא שמחה לאיד. עשיו מחזיק את יעקב בגלות בלי כבלים. אלא בשל צליעתו של יעקב. אם יעקב אינו יכול משום מה לעלות לארצו בקצב מתקבל על הדעת, יש לעשיו סכויים להחליף את הנשיקה הזאת בנשיכה, לכשירצה. ודבר זה מכניס שמחה בלבו של עשיו, עד שמרוב התרגשות הוא בוכה. גם יעקב בוכה. שניהם בוכים בשל צליעתו של יעקב. אלא שיעקב בוכה מתוך צער ואילו עשיו בוכה מתוך שמחה.

רבי שמואל בר נחמני אמר כעובד כוכבים נקמה לו וכו' רב שמואל בר אחא אמר כתלמיד חכם נדמה לך (חולין צא). שניהם אמת מבחינה היסטורית. פעם משתמש עשיו בכוחו הפיסי, כדי לפגוע בירכו של יעקב שלא יוכל לעלות לארצו. הוא פשוט עורם על דרכו של יעקב קשיים שאינם ניתנים להתגבר עליהם, והוא נאלץ להשאר בגלות ולסמוך על חסדו של עשיו. ולפעמים הוא עושה זאת על ידי שהוא מתחפש באיצטלא דרבנן של תלמיד חכם, ומוכיח לנו שעל פי הדין אסור לעלות בחומה. וזכה עשיו ומלאכתו נעשית אז על ידי אחרים.

(2)

46

משינה
נחמה
50

5

נוהג בטהורה, ואינו נוהג בטמאה. רבי יהודה אומר: אף בטמאה. אמר רבי יהודה: והלא מקני יעקב נאמר יד הנשה, וצוין בטמאה טמאה קמרת? הן: אפרו לו: בסיני נאמר, אף שנקתה במקומו.

האבק והעפר הזה יש בו צורך גבוה ואפשר להעלותו עד כסא הכבוד וממנו מור ולבונה יוצא ריח נחוח לה'. וזו הכוונה לדעתי במה שנאמר כי יעקב בחר לו יה, פירוש יעקב בחר לו לשלב שני העולמות עולם הזה ועולם הבא יחדיו יהיו תמים בסוד כי ביה ה' צור עולמים כידוע מאמר חז"ל ודו"ק. וזה שאמר כל מה שישראל מצליחין בפרקמטיא בעולם הזה עוסקין במקנה וקנין ומבקשין הצלחת עולם הזה, לא בעבור אהבת כסף הוא כי אם בשביל אותו אבק שנתאבק יעקב, היינו שעושין כל זאת רק אדעתיה דסבא וכל מגמתם להשתמש באבק זה לצורך גבוה ועל כן יצליחון בו אף שעולם הזה אינו חלקם כי אם של עשו הוא.

ויבא יעקב שלם עיר שבם וכו' (ג).
... ברש"י שלם בגופו שנתרפא מללעתו, שלם נממונו שלא חסר כלום מכל אומו דורון, שלם נחורפו שלא שכת חלמודו בזית לכן, ולכאורה דבריו נריכים ביאור מה שכתב שלם נממונו שלא חסר כלום מכל אומו דורון, דהא למעשה חסר ועיין באור החיים הקדוש שהקשה כן, ומתוך שהקב"ה השלים לו מה שחסר מן הדורון.

9

8

... ושים לבך על העיקר הגדול הנכלל במשנה הזאת, והוא מה שאמר מסיני נאסר. לפי שאתה הראת לדעת, שכל מה שאנו מרחיקים או עושים היום אין אנו עושין אלא במצות הקב"ה ע"י משה רבינו ע"ה, לא שהקב"ה אמר זה לנביאים שלפניו. כגון זה שאין אנו אוכלין אבר מן החי אינו מפני שהקב"ה אסרו לנו, אלא לפי שמשה אסר עלינו אבר מן החי במה שצוה בסיני שיתקיים אסור אבר מן החי. וכמו כן אין אנו מלין מפני שאברהם אבינו ע"ה מל עצמו ואנשי ביתו, אלא מפני שהקב"ה צוה אותנו ע"י משה רבינו שנמול כמו שמל אברהם אבינו ע"ה. וכן גיד הנשה אין אנו הולכים אחר איסור יעקב אבינו אלא מצות משה רבינו ע"ה. הלא תראה מה שאמרנו תרי"ג מצות נאמרו לו למשה מסיני וכל אלו מכלל המצות.

ויש לפרש צעוד אופן דיש לומר דכתוב כאן מעלה גדולה צדמת ההסתפקות, על פי מה דאיתא בספר לב אליהו צפרשת ויבא נשם השל"ה, שפירש הפסוק ודורשי ה' לא יחסרו כל טוב, דאין כתיב שיהיה להם כל טוב אלא שלא יחסרו כל טוב, כלומר שלא יחסר להם מפני שאין להם צורך בכל הדברים אשר העולם רודפים אחריהם וטוב להם גם בלא זה, לכן לא יחסרו כל טוב, ואמר ר' אליהו ז"ל שם משל נאה על זה, לאחד שיצא מצית חצירו ויאמר באנחתו אוי לו לזה שלא ראיתי אפילו סס רפואה אחת בציתו, ויחנקו עליו, מה לך להסתאג אילו היה מולה ואין לו סמי רפואה למחלתו, נחא מה שאתה מנטער עליו, אבל הוא צריא ושלם, ואין לו צורך בשום תרופות, אם כן אדרבה שמחה גדולה היא. וכן הדבר הזה, אדם מן השוק נכנס לבית בן חורה ואין רואה את המותרות שהוא וחציריו מורגלים בהם, הרי הוא יוצא ומנטער בלעגן של חלמידי חכמים וכו', אבל באמת ה"ח שש ושמת כי לא חסר לו כלל אלו הדברים שרואים צה ההמון ורודפים אחריהם, וזהו מה שאמר דוד המלך ע"ה ודורשי ה' לא יחסרו כל טוב וכנ"ל, ע"כ.

14

8

ט) ויאמר עשו יש לי רב. משמע רב אבל לא כל, ויעקב אמר כי חנני אלהים וכי יש לי כל, לפי שהרשעים אע"פ שיש להם כל, כסף וזהב שבעולם מ"מ נראה להם שעדיין הם חסרים, ויש להם רב אבל לא כל צרכם, לכך אמר עשו יש לי רב אבל לא כל כי עדיין חסרים המה, יש בידו מנה מתאוה למאתים, והצדיקים בהפך זה כי אפילו אם יש מעט בידם הם מסתפקים בו ושמחים בחלקם, ונראה כאלו יש להם כל, כמ"ש (קהלת ה"ח) גם כל האדם אשר נתן לו האלהים עושר ונכסים והשליטו לאכול ממנו וגו' זו מתת אלהים הוא, ואח"כ אמר איש אשר יתן לו האלהים עושר ונכסים וכבוד ואיננו חסר לנפשו מכל אשר יתאוה ולא ישליטנו האלהים לאכול ממנו וגו'. וקשה למה הזכיר תחלה אשר נתן לו האלהים לשון עבר, ואח"כ אמר אשר יתן לו האלהים יתן להבא משמע,

14

א) אלא לפי שפסוק ראשון מדבר באיש צדיק, אשר לא יבקר בין רב למעט כי אפילו במועט שבידו דומה לו כאילו כבר נתן לו האלהים את כל, ואיש כזה שליט על ממונו לעשות בו כרצונו והשליטו האלהים וגו', אבל פסוק שני מדבר ברשע רע, שלעולם אין כל העולם שוה לו די ספוקו כי לעולם הוא מבקש שיתן לו ה' עוד להבא עושר ונכסים, ומבקש גם הכבוד המדומי המושג ע"י ריבוי העושר, ומשא"כ באיש טוב לפני האלהים אשר ימלט ובורח מן הכבוד ע"כ לא הזכיר הכבוד בראשון, ואח"כ הזכירו ברודפים אחר ריבוי הממון, אף ע"פ שבאמת אינו חסר לנפשו מכל אשר יתאוה ויש בידו די מחסורו, והוא על כל פנים יתאוה שיתן לו ה' עוד, זה האיש ודאי לא ישליטנו האלהים לאכול ממנו כי ממונו שליט עליו אל כל אשר יחפץ יטנו, אבל הוא אינו שליט על ממונו ועינו צרה בשלו, ויש לו שר הממונה עליו ולא יניחו לנגוע בממונו ליקח ממנו ולהוציאו לצדקה או לצרכו. ע"כ נאמר בעשו יש לי רב, וביעקב יש לי כל, והזכיר לשון חנני כי הצדיקים לעולם אינן תולין במעשיהם הטובים, וחושבים שכל הניתן להם חסד אל כל היום הוא, הנותן להם על צד החנינה, אבל הרשעים על הרוב הוא שהמה חושבים א"ע לצדיקים וחושבים שהכל ניתן להם על צד החיוב.

3

רואים הנס דשמיטה ודפוטה אף בדור טוב צריך לבקש
 איד לתנן וללמד את התלמידים, וכ"ש בדור עני ושפל
 כזה שבחון אין רואין כלום מדברים והנהגות טובות
 שצריך לעיין איד ללמדם ולהנכסם שיהיה קיום למה
 שלמדו אתם.

אבל אחר העיון יש עצה נכונה שצריך המורה
 לחמתיק להם האמונה בהש"ת בין בעצם הבריאה
 ובין שהוא הגנות החיות וכן ומפרנס לכל אשר בלעדיו
 אי אפשר להיות אף שעה אחת וכן האמונה שהוא
 גמן התורה המצות, ולהמתיקם אשר ידעו שיתום מצוה
 הוא יקר מכל הנו חובב ומכל הענוגות העולם כי קונה
 בזה חיי נצח ששעה אחת יפה מכל חיי העוה"ז כדאינתא
 באבות פ"ד מ"ו. שמלמד כזה בדברים נעימים להראות
 החלוק שבין אלו המתאווים לעניני עוה"ז לאלו
 המשותקקים לתורה ועבודת השש"ת, עד שיכנס בלבם
 לשיעשו בני תורה היינו שהשקפתם על חיי העולם
 ורצונם ותאוותם יהיה בעניני תורה ומצות ולא יהיה
 להם שום נסיון כלל. וכבר אמרתי כמה פעמים כי יש
 אדם שהוא שומר תורה ומצות, וצניו לא די שלא ילמדו
 ממנו לקיים ג"כ התורה ומצותיה אלא הוא מבלי משים
 מלמד אותם ח"ו להיפך, דכאשר רואין דאבותיה היה
 מחשיב למשל שמירת שבת שהוא נסיון לפני מחמת
 שהיה יקר לעסוק בעסקיו ולהרויח סך גדול ונמצא
 לא עשה זהו חסרונו גדול לחנך הבנים משום שכיון
 שרואין שהוא נסיון הרי לא כל אדם יכול להיות
 גבור לכבוש את יצרו ולעמד בניסיון הרי אנו מתמללים
 בכל יום בכרכות השחר אל תביאנו לידי נסיון וזה
 יביא שהבנים עובי תורת ה'. אך האדם הנבון אין לו

(10)
 pe

11

12

שום נסיון משני עצמם חדא שידע שחשיית קצב
 לו מוונותיו וכל תרומים שיהיו לו ובלעדיו אי אפשר
 להשיג אף פרטה אחת לבן אף שאינו גותן בלי שום
 עסק מהאדם מצד שגבור בועת אפיד תאכל להם אבל
 ברוך שגבור רק על ימים המותרים לעסוק במלאכה
 והפסד ולא על שבתות ויו"ט האסורים ואף לא על
 השעות שא"א לעסוק במלאכה כמו בשעת תפלה ונמצא
 שלא מפסיד כלום במה ששומר שבת ויו"ט שמת שצריך
 להרויח ירויה בימי החול בלא ספק, ועוד אף אם לא
 השיג באמונתו כל כך וחושב שאם היה עוסק גם
 בשבת היה מרויח, גם כן אין זה נסיון למחשב השבת
 משום שהוא מצות השש"ת שחביבות זו שיה כל מה
 שהפסיד ע"י השבת, וכמו שחזינו שבמקם אנשים מוציאין
 סך גדול לבנות דירה נאה ויש אף לחמשים אלף דאלאר
 ויותר ולא די שלא יתאננו על הכסף שהוציאו על
 הבית אלא עוד שמחים בזה, וכן הוא ממש למי שהפסיד
 בשביל השבת שלא היה יכול לעסוק במלאכתו שהשבת
 שיה הסך שהפסיד ועוד יותר ויותר ויש לו ליהנות
 מזה שהשיג קצום מצות שבת כזה וכו'. וכשרואין
 הבנים איד ששבת חביב כל כך ששנה כל כסף ונהב
 שבעולם, וגם שבאמת לא מפסיד כלום אלא אדרבה
 הוא מרויח מזה חיי נצח וגם שע"י השבת וזכה גם
 בברכה בעוה"ז הרי ישפיע עליהם שום הם יקיימו בשמחה
 מצות השבת וכן כל המצות. וזה צריך כל מורה ומורה
 להשריש בלב ונפש התלמידים אמונה אמיתית ואהבה
 ומתיקות לתורה ומצותיה, שהוא בהנהגתם בעצמם
 שמה לומדים התלמידים תורה ומקדבור עמהם הרבה
 בדברים רכים ונעימים והתיחסותם עמהם.

(11)
 211
 311
 411

46

51

56

עוד עיקר יש לידע שכל יתיאשו כשרואין שאיזה
 תלמיד אינו לומד כראוי ואף כשאינו מתנהג כראוי,
 כי אם אינו מקלקל את האחרים צריכים להחזיקו
 ולהתגלגל עמו דאולי יתחיל לשמוע ולהטיב דרכו,
 ובכל אופן שהיה איזה שנים בישיבה בקרב מורים
 יראי ה' ובקרב חברים המקשיבים להמורים ודאי ישפיע
 גם עליו לכל הפחות במקצת גם על כל ימי חייו, ואל
 יתחשבו המורים עם קושי העבודה כשצריכים עם
 תלמידים שאין מקשיבים כראוי שצריכים המורים לידע
 שעבודתם הוא מלאכת הקדש ואין זה כעבודת חול
 שעבודה היא רק למשכרו בשביל שמשלם לו שלכן
 יש לו להתחשב איד היא עבודתו אם קלה אם כבדה
 אבל מלאכה זו היא להש"ת שיש לו לעבוד באמונה
 לפי צורר התלמידים לא להאדם הנבון אין לו

ובביאור הדברים, לדקיקים חיים בעולם
 הזה צנטחון חזק, שכל מה
 שצריך כדי לחיות, הקב"ה שהוא הן ומפרנס
 לכל הנביאה יתן לו, וכל סוך מזה מאמניים
 באמונה שלימה שאינן שייכות להם, ועל ידי
 לזה אין חסר להם כלום, וכמו ששמעתי מב"ק
 אדמו"ר מתולדות אהרן שליט"א נסס
 הרה"ק מזאלטשוב ז"ל ציבור צרכת שטעה
 לי כל צרכי, דהאין יכול להוויא שקר מפיו,
 הוא חסר לו זה וזה, אלא הציבור הוה,
 שטעה לי דכל מה שעושה הקב"ה בעבורי,
 אני מאמין שזה כל צרכי, דאם אני צריך
 ליותר הקב"ה יתן, ואם לא נתן, זה סימן
 שאני לא צריך לזה, ומשום הכי כל מה שיש
 לי הוה כל צרכי (ועיין צנזמ הלצנות שער הנטחון).
 ולפי"ו יש לפרש, דיעקב אבינו היה
 צמדיגיה זה ולא חסר כלום אממה
 ששלח לדורון דזה היה רצון הצורא, וממילא
 היה שמח צמה שיש לו, ולא הרגיש כלום
 שמסר לו דבר, ודורשי ה' לא ימסרו כל
 טוב, ועיין כלי יקר (ג' יב).

הנהגת מורה בישיבה

בע"ה סיון תשל"ב
 הנני בזה לבאר איזה עיקרים שעל מורה ליד
 ישראל בישיבה לידע בפרט במדינתו.
 הנה יש לידע שהלמה של התורה עם הילדים אינו
 בלמד שאר הדברים של עניני חול, שעל המורה
 הוא רק להסביר להתלמידים שידעו הדיבר ואין נוגע
 להמורה כלל אם יכנס כל כך בלב ונפש של התלמיד
 עד שיסיקם גם במעשיו כל מה שלמד, אלא דעל המורה
 בלמדי התורה עליו לראות שהתלמיד יקבל הלמודים
 כל כך עד שהתלמיד ידע בלבו ונפשו שזהו עיקר
 החיים ושזוה חכלית האמת של האדם בעולם כדי
 שיתקיים אצלו שמירת התורה בכל פריטה דזה נאמר
 בחיוב הלמוד ולמדתם לדבר במ פרש"י שיהא עיקר
 דבורך במ עשם עיקר ואל תעשם טפל וקאי על ולמדתם
 את בניכם.
 והנה נאמר במצות שמיטה בהר סיני וע"ז נאמר

גם כריתת הברית ע"י הברכות והתוכחות כדמסיק בסוף
 התוכחות ופרש"י מתו"כ מה שמיטה נאמרו כללותיה
 ודקדוקיה מסיגי אף כולן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן
 מסיגי, ונראה הכוונה שנאמר בשמיטה ללמד על כולן
 ולא במצוה אחרת שממנה נלמד על כולן, דהוא כי
 מצות שמיטה שנצטוונו שלא לורוע שנה תמימה ולסמוך
 שהש"ת יצוה את ברכתנו בשנה הששית שתעשה
 ונבואה לשלש שנים הוא הכוונה שהש"ת צויה כן למשה
 בסיני ואין אף מקום להמנינם לטעות שאינו מהש"ת
 שהרי איש אף היחוד חכם אינו יכול לעשות דבר
 כזה שתעשה בשנה אחת לשלש שנים, וזוה יש ללמד
 שאף כל המצות נאמרו מהש"ת למשה בסיני כשם
 שמצות השמיטה שאמר משה הוא בהכרח כמו שאמר
 משה שהש"ת צויה זה וזה עשה הברית ברית לקיום
 עולם. חזינו מזה דגם בדורות הראשונים רצה הש"ת
 שיקרא להסביר להתלמידים עיקרי האמונה ולא לסמוך
 על מה שרואין כמה צדיקים וחסידים, וצויה שיסבירו
 להם איד שממנוה זו דשמיטה יש לידע על כל המצות
 שזה יועיל יותר לקיומם אף ממה שרואין איד שכל
 הדור מקיימין כל מצות ה'. וא"כ עתה בעוה"ז שאינו

(4)

12
pe

ויהיה ילד זה לבטלה והפקר מ"מ הפסד תלמידים האחרים והפסד הישיבה בכללה עדיף. ואם מסכימה שבישיבה ילמדו אותו גם ללבש ציצית ולקיים כל דבר רק שיודעין שבביתה לא תגיה לו ללבש הציצית ולילך בהירמולקע צריכים לקבלו כי מזה שאמו לא מגיחתו בביתה לא יהיה קלקול להישיבה ואף לא להתלמידים כיון שרואין שהמורים מזהירים ללבש ציצית וללכת עם ירמולקע וכדומה ידעו שאמו של ילד ההוא היא קרשעת ואין ללמד ממנה.

ובסוף דברי אני אומר שאחרי ידיעת כל זאת הרי רואין שצריך לראות מורים יראי השי"ת ואוהבי תורה ומקדקים במצות, וכן צריכים להיות המנהלים שהם הפרינציפאלס, שבכל עניני למוד יכול כל מי שיודע למוד ההוא ללמד לאחרים אף אם הוא אינו עושה כמו שמלמד כגון רופא שאומר לאחרים שזה אסור לאכול וכדומה יודעים שהוא דבר המזיק אף כשהרופא עצמו יעבור ע"ו ולא ישגיחו עליו וכדומה בכל חכמה אבל בלמד תורה ולמוד מוסר ויראת ה' וקיום המצות אי אפשר למי שאינו בן תורה ואינו יראי השי"ת ללמד זה לאחרים שלא יתקבלו דבריו כלום וכדורשו חז"ל מקרא להתקוששו וקושו קשוט עצמן ואח"כ קשוט אחרים. אבל אף שיהיו בין המנהל הפרינציפאל ובין המורים ח"ת ויראי השי"ת יש עוד חוב עליהם שיהיו בשלום ושלוח ביניהם ויתנהגו כבוד זה בזה ולדון על כל דבר ודבר ביחד כי אם אין שלום אין כלום וכדפרשי"י על ונתתי שלום בארץ שלא קאי על שלום מבחוץ שלא יהיה מלחמות דא"כ איך כתב שמא תאמרו הרי מאכל והרי משתה אם ח"ו באים גייסות למלחמה שוב ליכא מאכל ומשתה וליכא מציאות שיהיה מאכל ומשתה וגם איך מסיק ת"ל ונתתי שלום מכאן שהשלום שקול כנגד הכל, וכי צריך פסוק ע"ו והוא מלחמה הוא סכנת נפשות לכל אדם, אלא צריך לומר כוונת רש"י שאיירי בשלום בין אדם לחברו במדינה גופה שאיכו

מאכל ומשתה וכל דבר לידם ומ"מ אם אין שלום בין איש לרעהו הוא כאין כלום ואף שלא מחקלקלים המאכלים מזה מ"מ הרעות שמגיעין מזה הוא גרוע מחסרון אוכל ומשקה וכל דבר משום שרוא התורה ולחם המצות ומדות הטובות מתקלקלים מזה שנמצא שעיקר החיים מתבטלין. וכ"ש בקבוץ מנהל ומורים בישיבה שתכליתם הוא לחנך לדי ישראל לתורה שאם לא ישרה השלום האמתי בלא שום קפידות לא יצא התועלת המכוון והנחוץ אשר השי"ת רוצה בזה ושוה כל עבודתנו ביסוד ישיבות שיתקדש שמו מזה והגני גומר בברכה מכיון שודאי רצון כל המנהלים והמורים בכל עבודתם הקשה רק לשם שמים השכירות הוא רק מה שעשה האפשריות להם להתעסק בעבודת הקדש דחינוך, יצליחו בעבודתם שכל התלמידים יהיו בני תורה ויראי השי"ת ויתרבו התלמידים עד שנוכח כלנו להרמת קרן התורה ולמלאה הארץ דעה ע"י הגואל צדק בקרוב.

משה פיינשטיין

דהשי"ת רוצה שנהיה עמלים בתורה ובמצות ואין לדמות קיום מצוה שבא בקלות כמו שנודמן לו אתרוג וקנאו בלא טורח למי שטרח להשיג אתרוג וכדומה בכל מצוה ומצוה ולכן גם בלמוד עם התלמידים אם עמל ביותר הוא חיוב ומצוה דיליה ואף שמצד התשלומין לא היה לו לעמול כל כך אבל מצד חיוב דדייה להשי"ת

אחרי שקבל עליו חמשה מחוייב הוא לעמול כפי יכולתו באמת. וידוע עובדא דרי פרידא שעמל להסביר ארבע מאות זימני לתלמיד אחד ולא חס על זמנו ועל מרחוקו וקבל שכר היתר גדול שהוא גם על שלא נתיאש וזה תלמי הרבה במדת הסבלנות שכל מורה צריך להשתדל על עצמו במדה ון ביותר. אבל אם התלמיד מקלקל את אחרים ודאי צריך לסלקו אבל צריך לדון זה בכובד ראש ובעיון רב כי הוא כדיני גמשות.

הנהגה במדינתנו מרוב הברכה שנתן השי"ת יש רצון ותאוה גדולה להנאות עמה בכל התענוגים שקורין לזה גוד טיים שגם זה דבר המקלקל את האדם מאד שמרגיל את יצרו להתאות לדברים שאין צורך בהם ומשחית את מדותיו עד שנהפך לחיה רעה, ומתחלה מבקש להתאות איהו דבר היתר מרומה וכשאי אפשר לא ימנע אף באיסור עד שלהצדיק מעשן נעשה גם לכופר ח"ו וכמאמרם לא עבדו ישראל ע"ו אלא להתיר עריות, והתורה הקפידה מאד על כך בעיקר בחינוך הילדים כדחוינו מדין בן סורר שעל ריבוי תאוה דהיתר חיבתו תורה משום שוה יביא אותו לבסוף להיות ליסטים ורוצח וגם כופר בכל התורה. וגם על זה צריכים המורים להשגיח וללמד להתלמידים איך להתנהג ולדבר עמהם בנגות בעלי התאוה ובשבח הגאה ממעשים טובים שהוא הגאה עולמית שמשבחים אותו בזה וכדומה בהרבה דברים נכונים שמשפיעים עליהם. ואיתא ברש"י על ואכלתם לחמכם לשובע אוכל קימעא והוא מתברך במעין שלכאורה תמה לאיזה צורך הוא ברכה זו דהא נאמר לעיל מזה שהברכה תהיה מרובה שהארץ תתן יכולה ההעץ יתן פריו ודיש ישיג את בציר ובציר את זרע ואחר זה נאמר ואכלתם ישן נושן ומפני חדש תוציאו וא"כ הרי יש להם הרבה מה לאכול ודייה להם שובע אף כשיצטרכו לאכול הרבה, אבל הוא שהאדם השלם אף שיש ברכה מרובה ושפע רב יודע לצמצם תאותיו להנאות הגוף רק למה שיש לו צורך בהם והשפע ברכה שנתן השי"ת יודע שאינו כדי שיוכל להיות בעל תאוה וזולל וסובא אלא כדי שישגיג בקלות מה שצריך לבריאות הגוף וגם להנאות שיש צורך בהם לפעמים לראות חסדי השי"ת ולימי העונג והשמחה כשבתות וימים טובים ושמחות של מצוה ולכן נתן השי"ת גם ברכה זו שלא יצטרך האדם השלם לעסוק הרבה באכילתו ושתייתו אלא שגם בקימעא שיאכל יתברך שיהיה שבע וטוב לו. והוא להורות שגם כשנתן הקב"ה במדינה ברכה מרובה ועשירות גדולה לא יבא מזה לדון שרצון השי"ת שישתדל להשיג כל הנאות שיכול ע"י הברכה שנתן לו אלא ידע דבכל עת ובכל מקום יהיה הנאותו רק מתורה ומעשים טובים שיעשה שמוה יש הגאה בעוה"ז ובעוה"ב.

הנהגה מודמן לפעמים אשה שהביאה ילדה ללמד ואינה רוצה שילבש ציצית שיש מצדדים שמ"מ יקבלו אותו ללמד ובמשך הזמן אשגב יעשה תלמוד שילבש ציצית ויקיים כל המצות ויש מצדדים שלא יקבלוהו כיון שאינה רוצה שינהגו אתו כמו שצריך להתנהג בהישיבה, הנכון בזה דאף שודאי היה לן ללמד מה שאפשר עם הילד שאינו מושע כלום והתורה שילמד והמצות שיקיים בהישיבה יש דאי לקות שעי"ז יתגדל גם ליהודי כשר אבל הוא רק ללמד עמו ביחידות, אבל לקבלו בהישיבה במקום שנמצאים הרבה תלמידים אי אפשר כי אף אם הוא באופן שלא יתקלקלו אחרים עי"ז הוא קלקול ממילא שכל אחד ירצה לומר דעות בהלמוד ובהנהגה מכיון שעשו רצון מרשעת זו כן יחשבו שיעשו רצון כל אחד שלדעתו אין ללמד זה ואין לומר זה להילד וגם ברוב הפעמים הוא קלקול לתלמידים אחרים, ולכן אין לקבל לתלמיד כזה בהישיבה ואף שידוע שלא תשכור עבדו מי שילמד עמו בעצמו

אחת ללמד ובמשך הזמן אשגב יעשה תלמוד שילבש ציצית ויקיים כל המצות ויש מצדדים שלא יקבלוהו כיון שאינה רוצה שינהגו אתו כמו שצריך להתנהג בהישיבה, הנכון בזה דאף שודאי היה לן ללמד מה שאפשר עם הילד שאינו מושע כלום והתורה שילמד והמצות שיקיים בהישיבה יש דאי לקות שעי"ז יתגדל גם ליהודי כשר אבל הוא רק ללמד עמו ביחידות, אבל לקבלו בהישיבה במקום שנמצאים הרבה תלמידים אי אפשר כי אף אם הוא באופן שלא יתקלקלו אחרים עי"ז הוא קלקול ממילא שכל אחד ירצה לומר דעות בהלמוד ובהנהגה מכיון שעשו רצון מרשעת זו כן יחשבו שיעשו רצון כל אחד שלדעתו אין ללמד זה ואין לומר זה להילד וגם ברוב הפעמים הוא קלקול לתלמידים אחרים, ולכן אין לקבל לתלמיד כזה בהישיבה ואף שידוע שלא תשכור עבדו מי שילמד עמו בעצמו

5

13
אם תישר

ועשה שם מזבח לאל הנראה
אליך בברחך מפני עשו אחיך.
ולהלן: "לאל הענה אתי ביום צרתי"
ולמה באו התוארים האלה על האל ית'
שידע אותו יעקב מעודו? — אבל הכרת

לזכור עתה כטוב לך את ימי הרעה
שעברו עליך במקום ההוא (אף שהדבר
הזה יקשה עליך) ועשה שם מזבח לאל
הנראה אליך בברחך מפני עשו אחיך.
שם תזכור את אשר עבר עליך ושם
תמצא את "אותו" האל הנראה אליך
בברחך מפני עשו אחיך. לפניו תתן תודה
על העבר, תשלם את נדריך ותבקש על
להבא. וכן אמר יעקב לבניו: "וגקומה
ונעלה בית אל ואעשה שם מזבח לאל
העונה אתי ביום צרתי" כי שם אוכרה
את העבר עלי שם ואת ישועת ה' ושם
תהי' תודתי שלמה ותפילתי אל אל העונה
למוראיו באמת. תצא מעמקי הלב.

האדם את בוראו והקריאה אליו מעמקי
הלב תלויות במצב האדם: אם הוא שבע
ומאושר, אף שהוא מאמין, שה' נתן לו
כח לעשות חיל, וממנו ית' אשרו, ואיננו
בועט ה"ו בבוראו, — אבל תפלתו
וקריאתו אליו, וממילא אף הכרתו בו ית'
— כמדה ידועה — הנה שטחיות; אבל
אם האדם נמצא בצרה גדולה, ופונה לימין
ואין עוזר, לשמאל ואין מושיע, וממעמקים
הוא קורא אל ה', והוא ית' עונה לו
(ובמרט כשה' נראה אליו בחלום ומנחמו
ומבטיחו). — אז תבינה ותפלת ההודאה
(ויתר עם זה ההכרה בו ית') שלו גובעות
מעמקי הלב. וכן נאמר: "ביום קראתי
ותענני תרהבני בנפשי עז" (תהלים
קל"ח). ונאמר: "אהבתי כי ישמע ה' את
קולי תחנוני... צרה ויגון אמצא ובשם ה'
אקרא" — אז יש לי הכרה יותר עמוקה
וברורה במדותיו ית', שהגנון ה' וצדיק
ואלהינו מרחם... אתהלך לפני ה' בארצות
החיים" (שם קט"ו) — לא רק שאני מאמין
בה', אלא שנרמה לי, שאני מתהלך לפניו
בארצות החיים בעולמות העליונים. —
ואמר ה' ליעקב, בנית מזבח בשכם ואתה
רוצה לשלם עליו את נדריך לי, אבל בזה
לא תצא ידי חובתך ותודתך אלי, כי
בימי ובמקום עשרך ואשרך לא תרגיש
את זה, שהרגשת אז, ביום צרתך, בבית
אל ותפלת ההודאה שלך לא תצא מאותו
העמק של נפשו, כמו אז. גם ההרגשה
שלך וההכרה במדותי לא תהיינה אלו,
שהיו לך אז בבית אל. נמצא שתקריב
נפשמה בשכם, לאל אחר, לא לזה,
שהתפללת לפניו בבית אל. לכן "קום
עלה בית אל ושב שם", כי "קשות
בישיבה", ועליך לעשות מאמצים גדולים